

Erasmus+

KHETAUN (SKUPAJ): s ključnimi koraki do vključenosti romskih otrok v kakovostne predšolske programe

Modul in gradivo usposabljanja

Dejavnosti v vrtcu za otroke, ki niso vključeni v vrtec in njihove starše

Pripravil:

2016

Partnerji v projektu:

PEDAGOŠKI INŠTITUT

Uvod

Modul je namenjen izvajalcem usposabljanja za Dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec in njihove starše. Vključuje teoretična izhodišča in dejavnosti za izvedbo usposabljanja na temo izvajanje dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec in njihove starše. Vsebina modula je še posebej namenjena strokovnim in drugim delavcem, ki se pri svojem delu srečujejo z romskimi otroki. Temelji na modulu »Activities for children who are not enrolled in preschools and their parents" (2016), ki je bil oblikovan s strani projektnega partnerja iz Slovenije – Pedagoški inštitut, Center za spreminjanje kakovosti Korak za korakom.

Teoretična izhodišča

Jager, J. (2016) Teoretični vidiki izvajanja dejavnosti za romske otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše V Zgonec, P. (ur) »A jutri spet pridete?«: od doma do vrtca s pomočjo dostopnih in kakovostnih predšolskih programov za romske otroke in njihove starše. Ljubljana: Pedagoški inštitut. 2016. str. 20-26.

Delež otrok, vključenih v vrtece, je v Sloveniji razmeroma visok in čeprav nam do doseganja zastavljenega cilja EU (95-odstotna vključenost otrok, starih štiri in več let do leta 2020) ne manjka veliko, podatek odpira vrsto vprašanj. Še posebej, če na vključenost predšolskih otrok v programe predšolske vzgoje pogledamo z vidika celotne populacije predšolskih otrok (78,1-odstotna vključenost otrok, starih 1-5 let)¹ in če izhajamo iz perspektive, ki na vključenost v programe predšolske vzgoje gleda z vidika uresničevanja otrokovih pravic (Vonta, 2010), to pomeni, da dobra petina predšolskih otrok (21,9 %) pravice do vključevanja v programe predšolske vzgoje ne realizira. Ob tem se, kot navaja T. Vonta (2010), takoj pojavi cela vrsta

¹ Statistični urad Republike Slovenije: <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5916&idp=9&headerbar=7> (5. 11. 2016)

Partnerji v projektu:

vprašanj, kot na primer: *Zakaj ti otroci pravice niso realizirali? Kdo so ti otroci? Kako je poskrbljeno za te otroke? Ali kdo sploh skrbi zanje? Jih kdor koli sploh identificira? Ali imajo ti otroci enake možnosti za vključevanje v programe predšolske vzgoje?* Ob dejstvu, da storitve predšolske vzgoje najmanj uporabljajo, oziroma vanje sploh niso vključeni, otroci pripadnikov etničnih manjšin, otroci iz enostarševskih družin in drugih socialno ranljivih skupin (EACEA, 2009: 76), postanejo navedena vprašanja še pomembnejša in aktualnejša.

Izhajajoč iz Konvencije o otrokovih pravicah (1989) si je potrebno prizadevati za zagotavljanje čim večje vključenosti *vseh* otrok v programe predšolske vzgoje. Na to so še posebej opozorili Združeni narodi (2006) v dokumentu *Uresničevanje otrokovih pravic v zgodnjem otroštvu* (Združeni narodi, 2006), v katerem je posebna pozornost namenjena opozarjanju na zagotavljanje dostopa do storitev predšolske vzgoje, še posebej za najranljivejše otroke (otroci, ki živijo v revščini, otroci manjšinskih skupin in otroci iz družin priseljencev) (Združeni narodi, 2006: 11), saj so običajno prav oni tisti, ki niso vključeni v nobeno obliko organizirane predšolske vzgoje oz. se uslug poslužujejo v manjši meri (Bennett, 2012; EACEA, 2009; Evropska komisija/EACEA/Eurydice/Cedefop, 2014; Lazzari in Vandenbroeck, 2012; PISA 2012, v Evropska komisija/EACEA/Eurydice/Eurostat, 2014). To velja tudi za vključenost otrok Romov v programe predšolske vzgoje v Sloveniji. V *Nacionalni evalvacijski študiji uspešnosti romskih učencev v osnovni šoli* (Vonta in Jager, 2013) smo namreč ugotovili, da je bilo eno leto pred vstopom v osnovno šolo v vrtec vključenih le 53 odstotkov romskih učencev, ki so v šolskem letu 2009/2010 začeli obiskovati osnovnošolski program v osnovnih šolah, vključenih v evalvacijsko študijo.

Zavedanje o pomembnosti predšolske vzgoje je v evropskih politikah prisotno vse od *Priporočil Sveta o varstvu otrok* iz leta 1992 (Official Journal of the EC, No L 123/16, 1992). Da je ta še posebej pomembna za ogrožene otroke, izkazuje Evropska komisija v dokumentu *Predšolska vzgoja in varstvo: najboljši začetek v jutrišnjem svetu za vse naše otroke* (Evropska komisija, 2011). V dokumentu, v katerem so povzete ugotovitve že opravljenih študij in posameznih

Partnerji v projektu:

raziskovalcev,² Evropska komisija izpostavlja, da obstaja večja verjetnost, da bo učenje posameznika kasneje učinkovitejše in da je verjetnejše, da se bo posameznik vključeval tudi v programe vseživljenjskega učenja, če je bil vključen v predšolske programe. Manjša je tudi verjetnost za opustitev šolanja, povečajo se izobrazbeni dosežki posameznika, zmanjšajo se stroški družbe v primerih neizkoriščenih talentov posameznika, manjši pa so tudi stroški javne porabe sredstev za socialno varstvo, zdravstvo in pravosodje.

Problem ne vključenosti je bil – oz. še vedno je, tudi v Sloveniji (Jager, 2015) – razumljen kot rezultat starševske izbire (Hofferth in Wissoker, 1992 v Vandebroek in Lazzari, 2014; Peyton et al., 2001), vendar danes vemo, da na odločitev staršev vplivajo različni dejavniki (Pungello in Kurtz-Costes, 1999, 2000 v Vandebroek in Lazzari, 2014; Sylva et al., 2007). Z upoštevanjem ekološkega pristopa pri njihovem proučevanju in zavedanju, da imajo dejavniki tudi medsebojni vpliv (Vandebroek in Lazzari, 2014), bo treba na tem področju narediti premik, še posebej v kontekstu zavedanja in razumevanja poslanstva vrtca in strokovnih delavcev: ali naj bo njihova skrb usmerjena le na otroke, ki so vključeni v vrtec, ali naj z vidika otrokovih pravic (po)skrbijo tudi za otroke, ki (še) niso vključeni v vrtec. Rezultati raziskave o proučevanju odnosa do izvajanja predšolskih programov za ogrožene otroke (Jager, 2015) so pokazali, da se vrtci v večini primerov ne sprašujejo o tem, ali bi morali kaj postoriti tudi za otroke, ki niso vključeni v vrtec. To je še posebej zaskrbljujoče, saj se je v raziskavi pokazalo, da vedo, da otroci, ki niso vključeni v vrtec, prihajajo (tudi) iz prikrajšanih okolij. Iz tega lahko sklepamo, da tisto, kar se dogaja zunaj vrtca, ni skrb ravnateljev in strokovnih delavcev v vrtcu. Vsekakor s tem ne zavračamo vzgoje in izobraževanja v družinskem okolju, saj pogoji za spodbudno učno okolje obstajajo tudi v okviru družine. Vendar pa gre v primeru ogroženih otrok, med katere uvrščamo tudi otroke Romov, v večini primerov za kombinacijo negativnih pogojev, med katerimi imajo potencialno negativen vpliv tudi družinski pogoji (Arnold, 2004; Hart in Risley, 2003). Prav zaradi tega pa je pomembno, da se otroci, ki prihajajo iz prikrajšanih, manj spodbudnih

² Na primer rezultati na testu PISA 2009 (OECD, 2010); *Starting Strong* (OECD, 2001) in *Starting Strong II* (OECD, 2006); Barnett, 2004, 2010 v Evropska komisija, 2011; Bennet, 2010 v Evropska komisija, 2011).

Partnerji v projektu:

družinskih okolij, čim prej (čim mlajši) vključijo v vrtec, za katerega je značilna visoka kakovost, saj ima pozitiven učinek na otrokov razvoj, učenje in uspešnost pri nadaljnjem šolanju (Burchinal, Roberts, Riggins, Zeisel, Neebe & Bryant, 2000; Lamb in Ahnert, 2006; Loeb, Fuller, Kagan, Carrol, Carroll in McCarthy, 2003; Marjanovič Umek in Fekonja Peklaj, 2008; NICHD Early Child Care Research Network, 2000; Zupančič in Kavčič, 2007). S temi vprašanji se bodo morale soočiti lokalne skupnosti in tudi država predvsem pri razmisleku, ali naj čakajo na pobudo staršev glede vključitve njihovega otroka v program predšolske vzgoje, ali naj delujejo proaktivno in vsem otrokom zagotavljajo enake možnosti dostopa do predšolske vzgoje (Jager, 2013).

V evropskem prostoru obstaja mnogo dobrih praks, ki uspešno kljubujejo oviram, s katerimi se otroci in družine iz prikrajšanih okolij soočajo na poti k večji dostopnosti do storitev predšolske vzgoje in ki so prispevale k pomembnemu napredku na področju večje vključenosti revnih otrok in otrok iz etničnih manjšin v programe predšolske vzgoje. Analiza teh praks je prispevala k oblikovanju petih ključnih kriterijev, katerih upoštevanje pripomore k zagotavljanju večje vključenosti otrok in družin iz prikrajšanih okolij v predšolske programe (Vandenbroeck in Lazzari, 2014; Key principles of a Quality Framework, 2014):

- *Razpoložljivost.* Visokokakovostni vrtci oziroma (druge) storitve in oblike predšolske vzgoje naj bodo locirane na območjih, v katerih živijo družine z nižjimi dohodki (revne družine) in družine, pripadnice etničnih manjšin. To ne pomeni, da morajo biti predšolski programi na teh območjih ciljno naravnani na ogrožene otroke in njihove družine. To pomeni, da naj odločevalci v primeru nezadostne razpoložljivosti mest v vrtcih najprej investirajo v predele, kjer živijo družine z nižjimi dohodki (Vandenbroeck in Lazzari, 2014).
- *Cenovna dostopnost.* Dostop do predšolskih programov naj bo brezplačen oziroma starši naj bodo razvrščeni v plačilne razrede glede na njihove dohodke, kar prispeva k cenovno dostopnejšim storitvam, to pa naj bi še posebej veljalo za manj premožne starše. Splošno dostopni programi predšolske vzgoje, ki so bodisi brezplačni, bodisi višina stroškov

Partnerji v projektu:

temelji na dohodkih staršev, imajo običajno višji izenačujoči potencial kot ureditve, v katerih je pozornost ciljno usmerjena zgolj na ogrožene otroke in njihove družine (Key principles of a Quality Framework, 2014).

- *Splošna dostopnost.* S tem, ko zagotovimo razpoložljivost in cenovno dostopnost, programov predšolske vzgoje še ne naredimo splošno dostopnih, saj obstaja veliko ovir, ki otrokom iz revnih in priseljenjskih družin ter iz družin etničnih manjšin onemogočajo večjo vključenost. To so na primer jezikovne ovire, nepoznavanje administrativnih postopkov, čakalne liste in druge prioritete vodstva vrtcev. Zaradi tega je zelo pomembno, da se predšolske politike oblikujejo na lokalni ravni, začenši z analizo ovir, s katerimi se ogroženi otroci in njihove družine soočajo na poti do večje vključenosti v predšolske programe (Vandenbroeck in Lazzari, 2014; Key principles of a Quality Framework, 2014). To lahko privede tudi k potrebi po večjem vključevanju družin, ki v lokalni skupnosti niso vidne, z namenom krepitev zaupanja med marginaliziranimi skupinami in vrtci (Bennett, 2012; Broadhead, Meleady in Delgado, 2008).
- *Uporabnost.* Da bi bili otroci v večji meri vključeni v predšolske programe, morajo družine v storitvah predšolske vzgoje izkusiti predvsem uporabnost ter prepoznati podporo in prilagojenost njihovim zahtevam. To na eni strani zahteva predvsem praktične ureditve, na primer odpiralni čas vrtca, ki upošteva, da so starši otrok iz prikrajšanih okolij v večji meri zaposleni v nizko kvalificiranih in slabše plačanih službah z nerednim delovnim časom (Leseman, 2002). Na drugi strani pa to pomeni, da mora način vodenja vrtca imeti smisel za različne družine in lokalne skupnosti. Vodstvo vrtca mora v svoj način vodenja vključevati demokratične načine odločanja, ki omogočajo, da različne družine izrazijo svoje različne potrebe. Njihove potrebe naj se sistematično upoštevajo z namenom oblikovanja takih programov, ki ustrezajo zahtevam družin in lokalne skupnosti. Vrtci, ki gradijo na teh osnovah, so prepoznani kot najučinkovitejši pri vključevanju v prikrajšane lokalne skupnosti (Open Society Institute, 2006; Zylicz, 2010).

Partnerji v projektu:

- *Razumljivost.* Ta kriterij se nanaša na obseg, v katerem je pomen zagotavljanja programov predšolske vzgoje usklajen s pomeni, ki jih starši pripisujejo predšolski vzgoji. Iz tega izhaja, da morajo biti vrednote, prepričanja in pedagoške prakse nekega vrtca usklajene z družinami in lokalnimi skupnostmi (Vandenbroeck, 2011). Vrtci, ki v demokratično oblikovanje in sprejemanje odločitev vključujejo starše, vključno s pripadniki iz manj spodbudnih okolij, in ki so zavezani k zaposlovanju in usposabljanju predstavnikov iz manj spodbudnih skupnosti, so uspešnejši pri spodbujanju vključevanja otrok iz različnih (in prikrajšanih) okolij (de Graaff in van Keulen, 2008). V tem kontekstu torej obstajajo dokazi, da integrirane storitve, ki v okviru medsektorskega sodelovanja združujejo vzgojo, varstvo in izobraževanje, programe v podporo otrokovemu razvoju in družinam, skrb za otroke s posebnimi potrebami in skrb za vse ostale otroke, lahko najučinkovitejše odgovarjajo zahtevam lokalnih skupnosti v kontekstih različnosti (Education, Audiovisual & Culture Executive Agency, 2009; Open Society Institute, 2006; Whalley in Pen Green Centre Team, 2007 v Vandenbroeck in Lazzari, 2014).

Uresničevanje identificiranih petih ključnih kriterijev lahko poteka na različnih ravneh: preko zakonodajne podpore na nacionalni ravni, v okviru regionalnih in lokalnih ukrepov ali v širšem kontekstu mednarodnega sodelovanja. Ključno pa je zavedanje, da načela dobrih praks za povečevanje dostopnosti storitev predšolske vzgoje razumemo kot nenehno prepletanje med politikami, izvajalci in starši (Vandenbroeck in Lazzari, 2013, 2014).

Partnerji v projektu:

DAN 1

Predavanje 1

a) Dobrodošlica, ogrevanje in logistika

Cilji:

- dobro počutje vseh udeležencev;
- udeleženci bodo spoznali strukturo in namen usposabljanja.

Potreben material:

- PPT predstavitev št. 1 (Dejavnosti v vrtcu za otroke, ki niso vključeni v vrtec in njihove starše – prvi dan).³

Dobrodošlica in uvod sta pomembna, saj vzpostavita vzdušje usposabljanja. Pomembno je, da se predstavite, tako da bodo udeleženci vedeli nekaj o vas tako na strokovni, kot tudi na osebni ravni. Za ogrevanje lahko uporabite kratko aktivnost, ki bo spodbudila medsebojno spoznavanje in komunikacijo med udeleženci.

Udeležence seznanite o vseh pomembnih logističnih zadevah, kot so npr.:

- lokacija toalet;
- uporaba prostorov v centru/hotelu, kjer poteka usposabljanje;
- čas obrokov in kakršnih koli posebnih dogodkov;
- ugašanje mobilnih telefonov.

³ Omenjena PPT predstavitev vključuje vse dejavnosti prvega dne usposabljanja, zato jo uporabljate tekom celotnega prvega dne usposabljanja.

Partnerji v projektu:

b) Pregled ciljev in časovnice usposabljanja

Cilj: seznanitev udeležencev s cilji in časovnico usposabljanja.

Preglejte cilje usposabljanja na temo *Dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše*. Cilji predstavljajo tisto, kar bodo udeleženci vedeli, čutili in bili sposobni narediti kot posledico usposabljanja.

Cilji usposabljanja so sledeči:

- ozaveščati o pomenu izvajanja dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše (s posebnim ozirom na romskih otrocih);
- seznaniti se s strategijami za:
 - implementacijo dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše,
 - vzpostavljanje zaupanja med vrtcem in romskimi družinami,
 - sodelovanje in povezovanje različnih deležnikov (romske družine, vrtec, romska skupnost, lokalna skupnost itd.);
- raziskovati koncepte kakovostne vzgojno-izobraževalne prakse (kot ključni pogoj za uspešno vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo);
- seznaniti se s položajem romske skupnosti v Sloveniji (na splošno in v povezavi z vključevanjem otrok v sistem vzgoje in izobraževanja);
- učiti se drug od drugega in nuditi podporo drug drugemu.

Z udeleženci preglejte časovnico usposabljanja. Udeležencem obrazložite, da bo usposabljanje sledilo predstavljeni časovnici. Vsak posamezni dan je razdeljen na glavna poglavja, ki vključujejo kombinacijo dejavnosti in razmišljanj skupaj s teoretičnimi podlagami za vsako dejavnost. Na koncu preverite, ali imajo udeleženci kakršna koli vprašanja.

Partnerji v projektu:

Časovnica usposabljanja je sledeča:

Dan 1

Predavanje 1 (90 min)	Dobrodošlica, ogrevanje in logistika Pregled ciljev in časovnice usposabljanja Pričakovanja udeležencev
Predavanje 2 (90 min)	O pomenu izvajanja dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše
Predavanje 3 (90 min)	»Out-reach« dejavnosti kot pomembna komponenta zagotavljanja programov za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše
Predavanje 4 (90 min)	Izzivi na področju zagotavljanja dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše Refleksija prvega dne usposabljanja

Dan 2

Predavanje 1 (90 min)	Uvodni pozdrav in pregled časovnice drugega dne usposabljanja O pomenu maternega jezika Predstavitev večjezičnih slikanic, pripadajočih priročnikov in večjezičnih slikovnih slovarjev
Predavanje 2 (90 min)	Branje slikanic in izvedba aktivnosti
Predavanje 3 (90 min)	Smernice za uspešno izvajanje dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše
Predavanje 4 (90 min)	Refleksija in mozaik pričakovanj

Partnerji v projektu:

c) Pričakovanja udeležencev

Cilj: jasnejša pričakovanja udeležencev, ki jih imajo glede usposabljanja in samih sebe.

Potreben material: samolepilni lističi treh različnih barv (rumene, modre in zelene barve), pisala, flipchart, na katerega zapišete »Mozaik pričakovanj«.

Opis izvedbe aktivnosti:

Skladno s predstavljenim ciljem izvedete aktivnost »Mozaik pričakovanj«, ki poteka po sledečih korakih:

- udeležencem razdelite samolepilne lističe treh različnih barv;
- na lističu rumene barve naj zapišejo, kako bi se radi počutili med usposabljanjem, na lističu modre barve naj zapišejo, katera znanja in veščine bi radi pridobili na usposabljanju, na lističu zelene barve pa naj dokončajo stavek »Na usposabljanju ne želim...«;
- ko zaključijo z zapisovanjem, jih pozovite, naj svoje odgovore zalepijo na flipchart »Mozaik pričakovanj«;
- pomembno je, da flipcharta »Mozaik pričakovanj« ne zavržete in da se nahaja na vidnem mestu, saj ga boste z udeleženci ob zaključku usposabljanja skupaj pregledali in opravili refleksijo.

d) Aktivnost: Hitri zmenki?

Cilj:

- Sprostitev udeležencev;
- Spoznavanje udeležencev;
- Ustvarjanje pozitivne klime;
- Formiranje skupine.

Partnerji v projektu:

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeleženci formirajo, se postavijo v dva kroga, enega znotraj drugega. Udeleženci notranjega kroga gledajo proti udeležencem zunanjega kroga in obratno, tako da vsak udeleženec dobi svoj par. V paru si udeleženci izmenjajo informacije, npr. ime osebe; profesionalni izziv letošnjega šolskega leta; česa se posameznik veseli v tem tednu/mesecu; s katerimi aktivnostmi si polni baterije; ... Po nekaj minutah, se na znak izvajalca usposabljanja posamezniki v zunanjem krogu premaknejo za eno osebo v leto in ponovijo izmenjavo informacij. Menjavo oz. premik za eno osebo ponovimo večkrat, odvisno od celotnega števila udeležencev.

Predavanje 2

O pomenu izvajanja dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše

Cilji:

- udeleženci spoznajo pomen kakovostnih predšolskih programov za otroke iz romske skupnosti;
- udeleženci se seznanijo z aktualnimi politikami, ki utemeljujejo potrebo po izvajanju dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove družine;
- udeleženci se seznanijo z aktualnimi raziskavami, ki utemeljujejo potrebo po izvajanju dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše, s posebnim poudarkom na romskih otrocih.

Potreben material: papir, pisala.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence najprej razdelite v majhne skupine, v okviru katerih razmišljajo o sledečih vprašanjih:

Partnerji v projektu:

- a) Zakaj je pomembna predšolska vzgoja?
- b) Kakšne so ključne vloge predšolske vzgoje?
- c) Kaj lahko zagotavlja/omogoči/prepreči/spodbuja predšolska vzgoja?
- d) Zakaj je pomembno izvajati dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše?

Svoje odgovore zapišejo na list papirja in jih predstavijo celotni skupini.

Sledi predavanje na temo »Predšolska vzgoja je pomembna!«, v okviru katerega udeležence seznani z različnimi študijami⁴ o predšolski vzgoji (financiranih predvsem s strani Evropske komisije), katerih rezultati so pokazali, da ima predšolska vzgoja ključno vlogo pri doseganju boljših učnih dosežkov in preprečevanju zgodnjega opuščanja šolanja, zagotavljanju enakih izobraževalnih možnosti in odpravljanju socialnih ter kulturnih neenakosti. Udeležence prav tako seznani s tem, da so prej omenjeni rezultati študij vezani na določene pogoje, in sicer na zagotavljanje visoke kakovosti in enakega dostopa do predšolskih programov. V okviru predavanja jih seznani tudi z glavnima stebroma politik na ravni EU v zadnjih letih (kakovost in dostop) in kaj pravijo literatura ter raziskave na to temo. Ob koncu primerjate in povežete rezultate njihovega razmišljanja s teoretičnimi izhodišči.

4

- 2009: European Commission, Eurydice, Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (2009). *Tackling Social and Cultural Inequalities through Early Childhood Education and Care in Europe*;
- 2011: Urban, M., Vandenbroeck, M., Peeters, J., Lazzari, A. in van Laere, K. (2011). *Competence Requirements in Early Childhood and Care. Final Report*;
- 2012: Lazzari, A. in Vandenbroeck, M. (2012). *Literature Review of the Participation of Disadvantaged Children and Families in ECEC services in Europe*;
- 2014: European Commission/EACEA/Eurydice/Cedefop (2014). *Tackling Early Leaving from Education and Training in Europe: Strategies, Policies and Measures*.

Partnerji v projektu:

Predavanje 3

»Out-reach« dejavnosti kot pomembna komponenta zagotavljanja programov za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše

Cilj: udeleženci se seznani s pomenom izvajanja »out-reach« dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše.

Potreben material: papir, pisala.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence najprej seznanim s pojmom »out-reach⁵« dejavnosti, ki so pomembna pot, da vrtec postane uporaben in zaželen tudi za romske otroke in njihove starše. Ker so otroci iz socialno ogroženih družin premalo zastopani v vrtcu, so »out-reach« dejavnosti prvi korak k vzpostavljanju zaupanja med vrtcem in romskimi družinami. Povezovanje »out-reach« dejavnosti vrtca z dejavnostmi, ki jih organizirajo lokalne organizacije z visoko vzpostavljenim zaupnim odnosom z romsko skupnostjo, je lahko zelo učinkovita pot k vključitvi romskih otrok v vrtec.

Nato udeleženci v majhnih skupinah razmišljajo o tem, zakaj so »out-reach« dejavnosti pomembne. Svoje odgovore zapišejo na list papirja in jih predstavijo celotni skupini.

⁵ Pri »out-reach« dejavnostih oziroma dejavnostih doseganja gre za zagotavljanje storitev vsem, ki sicer nimajo dostopa do teh storitev. Izvajajo se na lokacijah, kjer se posamezniki brez dostopa do storitev nahajajo.

Partnerji v projektu:

Po predstavitvah udeležencev sledi predavanje, v okviru katerega udeležence seznanim s tem, da so »out-reach« dejavnosti pomembne, ker imajo vsi otroci enako pravico do izobraževanja, kar je poudarjeno v treh pomembnih dokumentih o človekovih in otrokovih pravicah:

- *Splošna deklaracija človekovih pravic*, 1948, 26. člen;
- *Deklaracija o otrokovih pravicah*, 1959, 7. načelo;
- *Konvencija o otrokovih pravicah*, 1989, 28. člen.

Ob koncu primerjate in povežete rezultate njihovega razmišljanja s teoretičnimi izhodišči, pri tem pa poudarite, da so »out-reach« dejavnosti pomembne tudi z vidika socialnih, demografskih in ekonomskih dejavnikov, saj lahko s pomočjo pridobljenih podatkov zagotovimo koristne, dostopne, cenovno dostopne, kakovostne in zaželeno vrtce.

Predavanje 4

Izzivi na področju zagotavljanja dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše

Cilj: udeleženci identificirajo potencialne izzive v povezavi z dejavnostmi za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše.

Potreben material: papir, pisala.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležencem najprej pojasnite, da bodo aktivnost najprej izvajali individualno, potem v paru, v nadaljevanju v manjših skupinah, ob koncu pa bodo svoja spoznanja delili s celotno skupino.

Partnerji v projektu:

Vsak udeleženec zase odgovori na vprašanje: Kakšni so moji ideali, želje prizadevanja, ... v povezavi z dejavnostmi za otroke, ki niso vključeni v vrtec in njihove starše? V navezavi z vprašanjem dopolni dve trditvi:

- Jaz sem nekdo, ki stremi k/za ...
- Moje TRENUTNO vprašanje/skrb/dvom/profesionalni izziv v povezavi z dejavnostmi za otroke, ki niso vključeni v vrtec in njihove starše je ...

V nadaljevanju sledi delo v paru, udeleženci iz dveh individualnih izzivov in osebnih prepričanj oblikujejo (vsaj) EN – SKUPEN profesionalni izziv. Udeležence spodbudite, da zapišejo čim bolj konkreten profesionalni izziv, pri čemer naj uporabijo besedo »KAKO«.

V pomoč so jim naslednje iztočnice:

Kako lahko jaz/midva/mi zagotovimo ... spodbudimo ... stimuliramo ... raziskujemo ... opravimo z ... spremenimo ... strukturiramo ... najdemo ravnovesje ... gradimo na zaupanju ... razumemo razlike.

V naslednjem koraku par izbere drug par, s katerim bo delil njun, v paru oblikovani profesionalni izziv. Ko vsak par najde svoj par in nastanejo manjše skupine, je njihova naloga naslednja:

Oblikujte/narišite/zaigrajte/ ... slogan/moto ali promocijski letak ali kampanjo ali akcijski načrt itd, ki vam bo pomagal premagati profesionalni izziv povezan z dejavnostmi za otroke, ki niso vključeni v vrtec in njihove starše.

V zaključnem koraku vsaka skupina predstavi svoj izdelek ostalim skupinam.

Pomembno: poskrbite, da boste zagotovili dovolj časa za diskusijo, saj je deljenje mnenj/izkušenj, ... ter učenje drug od drugega zelo pomemben del te aktivnosti.

Partnerji v projektu:

KHETAUN (SKUPAJ): s ključnimi koraki do vključenosti romskih otrok v kakovostne predšolske programe

Refleksija prvega dne usposabljanja

Ob koncu prvega dne usposabljanja udeležence povprašajte, če imajo kakšna vprašanja v zvezi z vsebino, ki je bila obravnavana ter izvedite refleksijo, s pomočjo katere bodo udeleženci procesirali vso znanje, izkušnje in ugotovitve.

Partnerji v projektu:

PEDAGOGŠKI INŠTITUT

DAN 2

Predavanje 1

a) Uvodni pozdrav in pregled časovnice drugega dne usposabljanja

Udeležence pozdravite ob pričetku drugega dneva usposabljanja in jih spodbudite k zastavljanju morebitnih vprašanj v povezavi z vsebinami, ki so bile obravnavane prvi dan ter na tak način izpeljite kratko refleksijo.

Udeležence seznanim s časovnico drugega dne usposabljanja.

b) O pomenu maternega jezika

Cilj: udeležence seznanim s pomenom znanja maternega jezika za učenje nadaljnjih jezikov.

Potreben material: /

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležencem za začetek najprej postavite sledeča vprašanja:

- a) Zakaj se vam zdi pomembno znanje maternega jezika?
- b) Ali predstavlja otrokom, katerih materni jezik ni slovenščina, znanje njihovega maternega jezika prednost ali oviro pri usvajanju slovenščine? Zakaj?

Partnerji v projektu:

Nato primerjajte in povežite njihove odgovore s teoretičnimi izhodišči⁶, pri tem pa poudarite, da ima materni jezik v življenju vsakega posameznika pomembno vlogo – v procesih identifikacije vpliva na oblikovanje njegove osebnosti bodisi kot sredstvo njegovega mišljenja in čustvovanja, interpretacije in prenosa misli ali kot gibalno njegovega vpliva na dogajanje v zunanjem svetu. Stopnja njegovega razvoja pa pomembno vpliva na učenje vseh nadaljnjih jezikov (izhodišče, iz katerega med drugim posameznik razvija in gradi znanje vseh drugih jezikov, ki se jih uči).

c) Predstavitev večjezičnih slikanic, pripadajočih priročnikov in večjezičnih slikovnih slovarjev

Cilj: udeležence seznaniti z večjezičnimi slikanicami, pripadajočimi priročniki in večjezičnimi slikovnimi slovarji.

6

- Cummins, J., Swain, M. (1986). Bilingualism in education: aspects of theory research and practice. London; New York: Longman.
- Hansen, K. A., Kaufmann, R. K., BurkeWalsh, K. (2000). Oblikovanje oddelkov, osredotočenih na otroke (za otroke od treh do šestih let starosti). Ljubljana: Pedagoški inštitut, RRCPI KZK.
- Kranjc, S. in Baloh, B. (2007). Učenje, ustvarjanje in seznanjanje z drugim jezikom v dvojezičnem okolju. V Kovačič, K. (ur.). Šest poučevalnih modelov za slovenščino v šolah in vrtcih v Furlaniji Julijski krajini: zgodnje učenje slovenskega jezika v jezikovno in narodnostno mešanem okolju Furlanije Julijske krajine. Trst: Deželni zavod za pedagoško raziskovanje v Furlaniji Julijski krajini: = IRRE Friuli Venezia Giulia, 20–29.
- Krashen, S. D. (1984). Principles and practice in second language acquisition. Oxford: Pergamon Press.
- Marjanovič Umek, L., Fekonja Peklaj, U. (2008). Sodoben vrtec: možnosti za otrokov razvoj in zgodnje učenje. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
- Matjanovič Umek, L., Zupančič, M. (ur.) (2004). Razvojna psihologija. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete.
- Tankersley, D., Brajković, S., Handzar, S., Rimkiene, R., Sabaliauskiene, R., Trikić, Z., Vonta, T. (2013). Od teorije k praksi: Vodnik po pedagoških področjih kakovosti ISSA. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Partnerji v projektu:

Potreben material: Kompleti večjezičnih slikanic, pripadajočih priročnikov in večjezičnih slikovnih slovarjev.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležencem predstavite večjezične slikanice, pripadajoče priročnike in večjezične slikovne slovarje.

Vsa omenjena gradiva so nastala v okviru projekta Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti. Razdeljena so v tri starostne skupine: komplet za otroke od 2. do 3. leta starosti, komplet za otroke od 4. do 5. leta starosti ter komplet za otroke v starosti od 6. do 8. let. Posamezen komplet sestavljajo štiri večjezične slikanice, priročnik ter slikovni slovar.

TRIJEZIČNE SLIKANICE

Slikanice so nastale kot odgovor na pomanjkanje ustreznega didaktičnega gradiva na področju usvajanja jezika, ki bi mlajšim romskim otrokom omogočal izkušnje v maternem jeziku (romski jezik) in jeziku, s katerim se otrok sreča ob vključevanju v institucijo (slovenski jezik). Namenjene so vsem, ki se pri svojem delu ali v vsakdanjem življenju soočajo s stvarnostjo

romskega življenja in odprtostjo za sprejemanje bogastva romske kulture in jezika. Namen slikanic je:

- romske otroke, katerih materni jezik ni romščina, spodbuditi k uporabi in komuniciranju v romskem jeziku;
- otrokom, katerih materni jezik je romščina, nuditi možnost branja in pripovedovanja v njihovem jeziku;
- spodbuditi predbralne in predopismenjevalne spretnosti v otrokovem maternem jeziku ter uvajanje v drugi jezik na ravni vrtca in v domačem okolju.

Partnerji v projektu:

Slikanice so napisane v slovenščini, **prekmurski** in **dolenjski** romščini. Glede na pestrost in raznolikost romskega jezika v slovenskem prostoru, je na koncu vsake strani prazen prostor, ki ga lahko zapolnite z besedilom v romskem narečju, ali drugem maternem jeziku, ki ga otroci razumejo.

PRIROČNIKI

K slikanicam iz posamezne skupine je priložen tudi priročnik za animatorje »Odpiramo čarobna vrata – Beremo in učimo se z otroki«, kjer so opisani primeri dejavnosti v zvezi s poustvarjanjem na temo prebranega.

TRIJEZIČNI SLIKOVNI SLOVARJI – UČIM SE ROMSKO

Celoten komplet zaokrožijo trijezični slikovni slovarji, ki vsebujejo najpogostejše besede iz trijezičnih slikanic. Kot trijezične slikanice tudi slikovni slovarji vsebujejo napise v slovenščini, **prekmurski** in **dolenjski** romščini. Glede na pestrost in raznolikost romskega jezika v slovenskem prostoru, je bo vsakem pojmu prazen prostor, ki ga lahko zapolnite z besedilom v romskem narečju, ali drugem maternem jeziku, ki ga otroci razumejo.

Predavanje 2

Branje slikanic in izvedba aktivnosti

Cilj: udeleženci skozi praktično uporabo spoznajo večjezične slikanice, pripadajoče priročnike in večjezične slikovne slovarje.

Potreben material: Kompleti večjezičnih slikanic, pripadajočih priročnikov in večjezičnih slikovnih slovarjev, materiali za izvedbo predhodno izbranih aktivnosti, listi, pisala.

Partnerji v projektu:

Opis izvedbe aktivnosti:

Ob načrtovanju usposabljanja izvajalec iz vsakega kompleta izbere slikanico, ki jo bo posamezna skupina prebrala. Poleg slikanice pa iz priročnik za animatorje izbere aktivnost, ki jo bo posamezna skupina izvedla po prebrani slikanici.

Udeležence najprej razdelite v manjše skupine. Vsaka skupina prejme svoj komplet večjezičnih slikanic, priročnik ter večjezični slikovni slovar. Sledi branje slikanic, pri čemer se pri branju zvrstijo vsi člani skupine (npr. vsak član skupine prebere eno stran/en odstavek. Menjajo se toliko časa, da preberejo celotno slikanico). Ko vse skupine preberejo svojo slikanico, jim razdelite materiale za izvedbo aktivnosti. Vsaka skupina nato v praksi izvede predhodno izbrano aktivnost.

V naslednjem koraku udeležence spodbudite k pripravi seznama aktivnosti, ki bi jih še lahko izvedli po prebrani slikanici.

Aktivnost zaključimo tako, da vsaka skupina na kratko predstavi prebrano slikanico, aktivnost, ki so jo izvedli po prebrani slikanici ter izdelan seznam aktivnosti, ki bi jih še lahko izvedli po prebrani slikanici. Druge skupine seznam po svojih idejah dopolnijo.

Predavanje 3

Smernice za uspešno izvajanje dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše

Cilj: udeleženci spoznajo učinkovite smernice za implementacijo dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše.

Partnerji v projektu:

Potreben material: papir, pisala.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence najprej razdelite v majhne skupine, v okviru katerih oblikujejo smernice za uspešno izvajanje dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše z vidika:

- kampanje obveščanja;
- lokacije in časa izvedbe delavnic;
- vsebine delavnic;
- komunikacije z otroki in starši;
- povezovanja z različnimi akterji v lokalni skupnosti;
- drugo:

Svoje odgovore zapišejo na list papirja in jih predstavijo celotni skupini.

Ob koncu naredite povzetek vseh predstavitev in udeležence seznanimi z učinkovitimi smernicami za izvajanje dejavnosti za otroke, ki niso vključeni v vrtec, in njihove starše na

podlagi izkušenj iz dosedanjih iniciativ na področju zagotavljanja dostopnih in kakovostnih predšolskih programov za romske otroke in njihove starše.

Predavanje 4

Refleksija in mozaik pričakovanj

Cilji:

- ugotoviti, ali so se pričakovanja udeležencev, ki so jih navedli v začetku usposabljanja, uresničila;
- udeležence spodbuditi k refleksiji izvedenega usposabljanja.

Partnerji v projektu:

Potreben material: papir, pisala, flipchart »Mozaik pričakovanj«.

Opis izvedbe aktivnosti:

Udeležence pozovite k refleksiji podanih vsebin v okviru usposabljanja s postavljanjem naslednjih vprašanj, ki so zapisana na vidnem mestu:

- Kaj vam je bilo všeč in zakaj?
- Kaj vam ni bilo všeč oz. kaj ste pogrešali in kako bi to spremenili?
- Kaj boste prenesli v prakso?

Udeleženci refleksijo najprej izpeljejo individualno (svoja razmišljanja zapišejo na list papirja), nato svoje zaključke predstavijo celotni skupini.

Refleksijo zaključite z zaključkom začetne aktivnosti »Mozaik pričakovanj«. Skupaj z udeleženci preglejte njihove zapise in na podlagi prej izvedene refleksije ugotovite, katera pričakovanja so oz. niso bila izpolnjena, morebitne razloge za to ter katere vsebine, ki v okviru tega usposabljanja niso bile obravnavane, lahko prenesete na druga srečanja.

Partnerji v projektu: